

met de knopschubben. De eigenlijke gal is netvormig geaderd, van buiten week, van binnen houtachtig.

Ten slotte nog een knoppengal: *Andricus Girardinianus*, die op een dun steeltje staat. Deze schijnt erg zeldzaam te zijn. Ik vond nog maar eenmaal iets, dat er op lijkt en dat ik levensgroot en ten voeten uit heb afgebeeld in fig. V. Ik heb er een ? bijgezet. Dit stond aan een tak, niet aan het einde. Wie dergelijke dingetjes vindt, mag ze mij sturen. Want dit is voor mij ook nog een puzzle.

Amerfoortsche berg 235.

A. JOMAN.

STAND-, TREK- EN DE Z. G. ZWERFVOGELS.

MET belangstelling las ik, wat de heer v. R. tegen mijn stukje over bovengenoemd onderwerp inbracht. Toen ik dat stukje schreef, had ik allerminst 't idee, dat over dit onderwerp nu voorloopig het laatste woord geschreven zou zijn. Integendeel had ik gehoopt, dat er weer eens nieuwe gedachten en nieuwe ondervindingen over zouden worden uitgesproken. Want nieuwe frissche ideeën mogen we er toch ook wel weer eens over hooren, inplaats voort te gaan in de oude sleur. 't Is waar, dat we aan vroegere onderzoekers zeer veel danken, maar we moeten toch niet terugdeinzen, verbeteringen aan te brengen, vooral waar 't hun nogal eens al te systematische indeeling geldt. En het is gelukkig om te zien, dat er nog wat leven in zit en ik hoop, dat de heer v. R. de eerste is van een heele rij personen, die op- en aanmerkingen zullen te berde brengen.

Nu wat betreft de aanmerkingen van den heer v. R., die, naar het mij voorkomt, niet volkomen heeft begrepen, wat ik gemeend heb. Ik betoogde namelijk, dat er niet drie, maar slechts twee groepen van vogels te onderscheiden zijn, of anders uitgedrukt: de vogels, die men onderscheidde in stand- en zwervogels behooren tot slechts één groep, die ik standvogels genoemd heb, integenstelling tot trekvogels, omdat ze langer en meer hun eigen gebiedje blijven bewonen. Wil iemand anders ze zwervogels noemen, omdat ze 's winters als de nood dwingt rond gaan trekken, gaan zwerven, zoo staat hem dat geheel vrij, maar die naam doet er trouwens niet toe, daar gaat 't niet om.

Er zijn volgens mij: *trekvoegels*, die *onbewust* van de strenge aanstaande kou vertrekken en een tweede groep van vogels, onverschillig hoe men die dan noemen wil, die pas weggaan, als de nood dwingt en ze 't er niet langer kunnen uithouden.

Nooit heb ik beweerd, zooals de Heer v. R. schijnt te meenen, dat er vogelsoorten zijn die *zomer en winter* op hunzelfde plaatsjes blijven en dat dit de standvogels zouden zijn. Had ik dit werkelijk gezegd, dan zouden er wel geen vogelsoorten te vinden zijn, die hiertoe te rekenen waren en er waren dus geen standvogels. Men lette wel, dat ik hier spreek van *vogelsoorten* en niet van vogels, want vogels zijn er wel, die zelfs 's winters hun eigen gebiedje niet verlaten bij de hevigste kou, maar *niet heele vogelsoorten*, die dit doen. Die individuen, die zelfs bij felle koude hun eigen omgeving blijven bewonen, dat zijn de vogels om de huizen en villa's, in dorpen en steden, omdat die, — men kan 't in m'n stukje uitvoeriger lezen —, 't nergens beter zullen vinden. Ze vinden daar meer beschutting: in den kelder, in heestertjes en sparren en hebben soms 't geluk nog wat van afval mee te kunnen pikken. Dergelijke voorrechten genieten de »bosch«- en »veldvogels«, waaronder ik dan alle andere vogels, dan die om de huizen, versta, niet. Wat zien we nu? Bij de standvogels gaan bij hevige koude de »bosch«- en »veldvogels« alleen rondzwerven, de huisvogels niet. Trekvogels echter, b.v. roodstaartjes gaan, zoowel om de huizen, als buiten weg. Bij de standvogels vertrekken dus werkelijk *alleen die vogels, waarbij de nood merkbaar hoog is gestegen*. Stand-

vogels vertrekken dus wel degelijk *bewust*; bij de trekvogels gaat 't vertrekken klaarblijkelijk *onbewust*, (instinctmatig, zou men vroeger gezegd hebben).

De opmerking van den heer v. R., dat houtduiven 's winters Utrecht niet verlaten, terwijl de »veld«- en »bosch«houtduiven zich dan verzamelen tot troepen, die rondtrekken, dat is zeer juist opgemerkt, maar dan ook geheel in overeenstemming met wat ik beweerde. Dat de houtduiven dit óók doen, is dus een nieuw bewijs voor de juistheid van m'n theorie.

Wat de heer v. R. over 't rondtrekken der meezen zegt, is ook precies hetzelfde, wat ik er over vertelde, zoodat ik evenmin kan gelooven, dat de heer v. R. dit als een argument tegen deze theorie wil aanvoeren.

Over de kokmeeuwen echter moet ik een nadere uitlegging geven. Men kan in genoemd stukje lezen, hoe ik 't zwerven over groote afstanden van pestvogels, notenkrakers, kuifleeuweriken, enz. heb verklaard. Want deze vogels leggen even groote afstanden af, als de trekvogels, maar daar gaat 't hier juist niet om. 't Is maar de vraag: doen ze 't bewust, of onbewust, d. w. z. gaan ze als de koude merkbaar wordt, of gaan ze vóórdat daarvan iets te bespeuren valt. In 't eerste geval zijn 't standvogels (of als men ze anders wil noemen, b.v. zwerfvogels, komt dat op hetzelfde neer), in het tweede geval trekvogels, maar het verder of minder ver zich van de broedplaats verwijderen doet daar niets toe, d. w. z. *de afstand* van trekken bepaalt niet, het al of niet trekvogel zijn, maar *het onbewuste of bewuste* vertrekken. Want ook standvogels gaan soms een heel eind ver van huis en ik gaf er nog een voorbeeld van: pestvogels en notenkrakers hebben, als de koude komt, aan een klein eindje zwerven, zooals meezen, niet genoeg, zoodat ze dadelijk maar verder naar het westen gaan en dan nogal eens van ons mildere klimaat komen gebruik maken. Dat de kokmeeuw dan ook soms wel in Noord-Afrika gezien wordt, een andere maal weer niet zoover gaat en sommige zelfs in ons land achterblijven, doet er niets toe. Het is maar de vraag, of ze als roodstaartjes, zwaluwen, enz. ver vóór de komende kou vertrekken, of dat ze meer de beweging van meezen, lijsters en vinken volgen en pas als de koude *merkbaar* wordt zich gaan verplaatsen en sommige, zooals bij pestvogels, kuifleeuweriken, enz., nu en dan verder afzakken. Het laatste is, geloof ik, ook bij de kokmeeuw 't geval, hoewel ik bekennen moet dezen vogel niet genoeg te kennen, om er met zekerheid over te kunnen oordeelen.

Nog iets wil ik opmerken: 't is geheel niet de bedoeling van me geweest, om maar alle mogelijke gevallen op te sommen, waarin de vogels hun gebied gaan verlaten. Ik heb me er slechts toe bepaald die gevallen te noemen, waarbij alle individuen 't doen en deze zijn dan: de zwerftochten der vogels, tengevolge van hongersnood en koude en de omzwingingen van de jonge vogels, die een eigen gebiedje nog niet bezitten en zoo met elkaar kennis kunnen maken.

Sommige jonge vogels zoeken al gauw een eigen gebiedje op, andere daarentegen, b. v. staartmeezen, niet, (de heer v. R. noemt terecht ook Patrijzen, vrij lang rondzwerfend, als jongen), ze blijven langer bij elkaar en bij hen scheiden zich pas in het voorjaar de paartjes af.

Verder bestaat er nog wel drang van enkele individuen apart, om nu en dan hun eigen terreintje te verlaten, maar deze gevallen heb ik niet genoemd. Dergelijke gevallen zijn ontelbaar, en meest óók niet van zooveel belang. Men kan dan noemen, als oorzaken van 't verlaten van een eigen gebiedje door enkele individuen van een soort: ontginning, villabouw, omkappen van bosschen, aanleg van wegen. En 't geval, dat de heer v. R. opnoemt, is zeker één van de belangste voorbeelden van dit verlaten van de broedplaats door de individuen, n. l. de minnetijd, b. v., 't mannetje sterft en nu wil 't wijfje een ander mannetje hebben en verlaat daarvoor haar vroeger broedterrein. Dit is juist zoo'n belangrijk geval, omdat 't weer eens 't gevaar laat zien, dat ook maar 't schieten van 'n enkel exemplaar tengevolge heeft, want als men ook maar één individu van 'n paartje schiet, zoo is ook hoogstwaarschijnlijk de ander voor die streek verloren. Maar zooals gezegd, heb ik me slechts beperkt tot 't opnoemen van de gevallen, waarin vrij algemeen alle individuen van een soort hun broedterrein verlaten,

zoodat de heer v. R. me niet verwijten kan, dat ik 't door hem genoemde geval niet heb vermeld, daar dit slechts nu en dan voor enkele individuen geldt, wanneer er één van een paartje sterft; anders blijven ook immers mannetje en wijfje voor hun leven bij elkaar.

Tenslotte moet ik toch nog iets uit de laatste regels der mededeelingen van den heer v. R. aanmerken, n.l. daar waar 't volgende in voorkomt: „kwam de behoefte van een groep van vogels, die zich noch als *zuivere standvogels*, noch, een naam te geven.” Ik vermoed, dat de Heer v. R. onder *zuivere standvogels* vogelsoorten wil verstaan, die *nooit* hun gebied verlaten, maar zooals reeds eerder gezegd, dergelijke vogelsoorten bestaan niet, hoogstens enkele individuen bij de huizen, wat ik boven nogmaals heb aangetoond. Want onder *standvogels* behoort men *niet* te verstaan vogelsoorten, die *steeds* blijven, maar die *langer* blijven dan trekvogels, d. w. z. tot ze bewust, noodgedwongen moeten gaan zwerven.

Een vogelsoort, die steeds blijft, bestaat dus niet; één echter, die voortdurend, ook in den broedtijd, rusteloos rondtrekt, zoo een eigenaardige vogelsoort heb ik wel ontdekt. Door deze buitengewone eigenschap onderscheidt hij zich dus niet alleen van z'n verwanten, maar van alle mogelijke andere vogels. Het is de vogel, die nog steeds den slechten, verwarrenden naam van matkop-zwartkopmees draagt en dien ik om z'n eigenaardige kenmerkende manieren zwerfmees heb gedoopt. Het is nu echter de gelegenheid niet, wat meer van hem te vertellen, maar een andere maal hoop ik op dezen vogel nog wel eens nader terug te komen.

Station De Bilt.

D. TOLLENAAR.

VRAGEN EN KORTE MEDEDEELINGEN.

Rectificatie. — De onderschriften van de twee foto's van de Herminum-pan op blz. 193 van de vorige aflevering zijn omgewisseld, die met het plasje stelt natuurlijk de pan voor vóór de verstuiving.

Centaurea. — Ofschoon de Heer Henrard verklaart de discussie over C. te eindigen, zou ik toch nog wel een paar opmerkingen willen maken.

1°. Ik beweer, den Heer H. toch wél goed te hebben begrepen. Immers heel duidelijk geeft hij in *het algemeen* den raad allerlei waargenomen planten in onvolkomen ontwikkeling en dus ondetermineerbaar naar gunstiger gelegen terreinen over te brengen en daar te kweken. Tegen deze manier van doen kwam ik op en ben te dezen opzichte nog volstrekt niet door den Heer H. overtuigd. Dat hij met zijn C. een anderen weg ingeslagen is, heb ik ook wel begrepen, maar over dit bijzondere geval heb ik ook niets beweerd.

2°. Ten spijt van allerlei beroemde botanisten blijf ik het huren van adventiefterreinen afkeuren. Daardoor toch geven de flora's een veel te geflatteerd beeld van de in den omtrek eener stad voorkomende adventief-flora en krijgen we in de determineerboeken tal van namen, die er misschien anders nooit in gekomen zouden zijn. Immers het huren van een terrein geeft aan de er op groeiende planten een dusdanigen steun in den strijd om het bestaan, dat ze alreeds door dit enkele feit heel wat boven hun concurrenten voor hebben. Daarenboven vind ik dit huren een hoogst ongewenscht precedent. Waar moet het heen, als elk natuurliefhebber op deze manier het terrein voor zijn lievelingsstudie voor zich alleen reserveert? Zijn er al geen hekken en bordjes genoeg in ons land?

3°. Ik ben van meening, dat wij allen ons best moeten doen, vreemde planten alleen in de flora's te doen opnemen als dit beslist noodzakelijk is, omdat een plant regelmatig in ons land gevonden wordt of zich uitbreidt. Want, als het doorgaat, zooals nu, worden in de toekomst alle determineerboeken voor gewone menschen totaal ongenietbaar. Immers stellig wachten nog een groot aantal pothoofd-, compost- en weggeloopte sierplanten op een plaatsje, en als we dan nog terreinen gaan huren en jonge exemplaren gaan opkweken om dit getal kunstmatig te vergrooten, zijn we m.i. werkelijk op den verkeerden weg.

4°. Ten slotte verklaar ik allen mogelijken eerbied te hebben voor de studie der adventief-flora, en deze geenszins een „*Spiclerie*” te achten. Maar dat ze iets meer dan een andere aanleg vertoont er in te ontaarden, dat geloof ik toch ook wel, en daarom is eenige critiek op haar methoden m.i. af en toe wel gewenscht.

L. DORSMAN CZN.